

KULTURUTSKOTTETS BETÄNKANDE 8/2005 rd

Regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av lagen om yrkesutbildning och av 16 § i lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 28 april 2005 en proposition med förslag till lagar om ändring av lagen om yrkesutbildning och av 16 § i lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning (RP 41/2005 rd) till kulturutskottet för beredning.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- undervisningsråd Tarja Riihimäki, undervisningsministeriet
- undervisningsråd Sirkka-Liisa Kärki, Utbildningsstyrelsen
- generalsekreterare Heikki K. Lyytinen, Rådet för utbildningsvärdering
- utbildningschef Ritva Ylitervo, Savon koulutuskuntayhtymä
- ombudsman Heikki Sederlöf, Ammatillisten Aikuiskoulutuskeskusten Liitto ry

- specialrådgivare Heikki Suomalainen, Finlands näringsliv
- utbildningsplanerare Marjo Katajisto, Kommunsektorns fackförbund KAT rf
- sakkunnig Merja Laamo, Undervisningssektorns Fackorganisation rf
- arbetskrafts- och utbildningspolitisk sekreteraren Saana Siekkinen, Finlands Fackförbunds Centralorganisation rf
- sakkunnig Inkeri Toikka, Finlands Kommunförbund
- planerare Lena Öhman-Jokinen, Finlands närvar- och primärskötarförbund rf
- utbildningsombudsman Veli-Matti Lamppu, Företagarna i Finland
- utbildningspolitisk ombudsman Petri Lempinen, Toimihenkilökesküsjärjestö STTK ry.

Dessutom har skriftligt utlåtande lämnats av Suomen Kelloseppäkoulu.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår ändringar i bestämmelserna om bedömning av den studerande i lagen om yrkesutbildning och lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning.

Enligt förslaget ska inom den läroplanspasse-rade utbildningen för yrkesinriktade grundexamina den studerandes yrkeskunnande bedömas bl.a. utifrån yrkesprov av ny typ som den stude-

rande genomgår i praktiska arbetssituationer eller arbetsuppgifter under studiernas gång.

Syftet med yrkesproven är att säkerställa yrkesutbildningens kvalitet, utveckla kontakterna med arbetslivet, effektivisera övergången från utbildning till arbetsliv och förenhetliga bedömningen av de studerande.

I yrkesproven ska de studerande genom praktiska arbetsuppgifter visa hur väl de har uppnått den yrkesskicklighet som arbetslivet kräver.

För planeringen och genomförandet av yrkesproven ska utbildningsanordnaren tillsätta ett eller flera organ bestående av företrädare för utbildningsanordnaren, lärarna och de studerande samt arbets- och näringslivet inom respektive bransch eller branscher.

I lagen om yrkesutbildning tas in bestämmelser om den som utför bedömningen. Bedömare ska som tidigare vara lärarna samt i utbildningen på arbetsplatser de personer som arbetsgivaren utser. Yrkesproven bedöms av lärare och företrädare för arbetslivet som alla utses av det organ som utbildningsanordnaren tillsatt. I lagen införs ett bemyndigande enligt vilket bestämmelser om den kompetens som ska krävas av andra bedömare än lärare utfärdas genom förordning av statsrådet.

Bestämmelsen om tillgodoräknande studier preciseras och kompletteras så att den studerandes rätt att få sitt kunnande erkänt inte bara ska omfatta tidigare slut för de studier utan även att kunnande som förvärvats på annat sätt ska kunna tillgodoräkna så erkännas.

Förfarandet att få rättelse i bedömningen av en studerande görs enklare och enhetligare. En studerande som är missnöjd med bedömningen ska först begära rättelse i bedömning hos rektor eller den lärare som bedömt prestationen eller någon annan som fattat beslut om bedömningen. I den studerande som är missnöjd med ett sådant beslut får skriftligt söka rättelse i det husorganet för planering och genomförande av yrkesproven. Förfarandet blir därmed enhetligt i läroanstaltsutbildningen och läroavtalsutbildningen.

Bestämmelsen i lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning med hänvisning till bestämmelserna om bedömning av de studerande i lagen om yrkesutbildning föreslås bli ändrad så att bestämmelserna om yrkesprov inte tillämpas på utbildning som ordnas som yrkesinriktad vuxenutbildning, där ett särskilt system med fristående examina används. Beslut om rättelse av bedömningen fattas därmed av en examenskommission.

Lagarna avses träda i kraft den 1 augusti 2005. Yrkesprov ska införas senast i den utbildning som inleds i augusti 2006.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Syftet med yrkesproven är att öka yrkesutbildningens kontakter med arbetslivet, säkerställa utbildningens kvalitet och effektivisera övergången från utbildning till arbetsliv. Regeringen avser med propositionen att förenhetliga bedömningen av de studerande, generera information om inlärningsresultaten och om hur undervisningsarrangemangen samt handläggnings- och stödåtgärderna har utfallit. Kvalitetssäkring inom yrkesutbildning hör också till prioriteringarna EU:s Köpenhamnsprocess, vars mål Finland förbundit sig att driva på. Utskottet finner förslaget behövligt och tillstyrker propositionen men med följande anmärkningar.

Utvecklings- och försöksverksamheten kring yrkesproven inleddes 2000 och fortgår under

hela den pågående programperioden för EU:s strukturfonder, d.v.s. till utgången av 2006. Resultaten har varit positiva. Yrkesproven har ökat den studerandes studiemotivation och företrädan för arbetslivet har satt dem som en bra möjlighet att delta i uppläggningsen av yrkesutbildningen och bedömningen av den. Arbetslivets representanter har aktivt deltagit i utvecklingen av yrkesproven och varit helt för att denna bedömningsmetod ska tas i bruk. Lärarna bedömer att yrkesproven har intensifierat samarbetet mellan läroanstalterna och arbetslivet, gjort de studerande mer motiverade och avancerade samt påverkat undervisningsarrangemangen och undervisningens innehåll på ett positivt sätt.

Utskottet understryker att en kvalitativ bedömning spelar en avgörande roll för utveck-

lingen av yrkesproven. Bedömningen av de studerande utifrån yrkesprov är ett element i den sammantagna bedömningen i utbildningen för yrkesinriktade grundexamina. Här hos oss har man också sedan 2002 arbetat på att ta fram ett nytt i de praktiska proven integrerat system för bedömning av inlärningsresultaten. Integrationen har gjorts av bedömningsexperter med hjälp av extern kvalitetssäkring. Utskottet understyrker hur viktigt det är med extern kvalitetssäkring, eftersom man då kan försäkra sig om att bedömningsmetoderna är tillförlitliga och samtidigt identifiera andra kritiska faktorer i bedömningens tillförlitlighet, såsom tillförlitlighetsproblem beroende på platsen för provet och bedömare, för att säkerställa en hög kvalitet på resultatbedömningen.

Yrkesproven ska enligt propositionen ingå i den läroplanspasserade grundläggande yrkesutbildningen med början senast i den utbildning som inleds i augusti 2006. Antalet yrkesprov kommer att uppgå till ca 150 000 per år, om det i genomsnitt går fyra yrkesprov på en examen. Utbildningsanordnarna måste skjuta till mer resurser om yrkesproven ska kunna utvecklas och tas i bruk. Enligt propositionsmotiven har utbildningsstyrelsen utträttat att de genomsnittliga mer-kostnaderna per yrkesprov är ca 158 euro. När systemet blivit etablerat åkbesparingar gjorts på annan bedömning kommer utbildningsanordnarnas merkostnader enligt propositionen att bli ca 80 euro per studerande och år. Utskottet vill fästa uppmärksamheten vid att priserna per enhet inte nödvändigtvis tar tillräcklig hänsyn till merkostnaderna för utbildningsanordnarna. Utskottet understryker vikten av att merkostnaderna till följd av de omfattande uppgifterna och kvalitetssäkringen vägs in när de genomsnittliga eurobeloppen för priserna per enhet fastställs. Utskottet föreslår ett uttalande om detta (*Utskottets förslag till uttalande*).

Utskottet har också uppmärksamgjorts på hur de arbetsgivare som deltar i inläringen i arbetet och yrkesproven kompenseras för kostnaderna för proven. Praxis varierar och en del av läroanstalterna betalar för kostnaderna. Inom social- och hälsovårdssektorn förekommer t.ex. utbild-

ningsersättningar, som utbildningsanordnaren betalar till den arbetsgivare som instruerar inläringen i arbetet. I de fall där ersättning betalas, bör arbetsgivaren enligt utskottets mening använda ersättningen för inläring i arbetet och på att utveckla denna inlärningsform.

Utbildningsanordnaren ska tillsätta ett eller flera organ för att planera och genomföra yrkesprov. Organet godkänner bl.a. de planer för genomförande och bedömning av yrkesprov som utgör en del av utbildningsanordnarens läroplan, övervakar yrkesprovsverksamheten samt fattar beslut om bedömare av yrkesprov. Uppläggningen är, menar utskottet, viktig med tanke på kvalitetssäkringen. Organen bör representera arbetslivets parter i ett brett perspektiv, anser utskottet.

Enligt 25 b § 1 mom. i propositionen fattas beslut om bedömningen av yrkesprov av de lärare och företrädare för arbetslivet som utses av organet, antingen tillsammans eller var för sig. Propositionen tillåter alltså att beslutet om bedömningen av ett yrkesprov fattas av en representant för arbetslivet ensam. Utskottet ser det som angeläget att också en lärare alltid deltar i beslutet. Utskottet understryker att alltid då det är möjligt bör det ordnas ett gemensamt möte för läraren, den studerande och representanten för arbetslivet där bedömningen kommenteras.

Utskottet har uppmärksamgjorts på systemet med två betyg. Det är bra med både ett examensbetyg och ett särskilt yrkesprovsbetyg, menar utskottet. Men det gäller att ge akt på förfarandet och i förekommande fall överväga om det vore bättre att övergå till ett system med ett enda betyg i utbildningen för ungdomar.

Utskottet vill lyfta fram den viktiga roll handledaren i inläringen i arbetet spelar exempelvis när det gäller att motivera den studerande i arbetet. Därför måste varje arbetsplats inom ramen för inläring i arbetet utse en handledare bland de personer som är intresserade av uppdraget.

Det behövs omfattande och effektiv information till såväl arbetslivet som de studerande när systemet permanentas. Över lag grävs det mer information om yrkesutbildning inom arbetslivet när yrkesproven införs. Det finns nämligen

annars risk för att man inom arbetslivet inte kan skilja mellan två olika system, fristående examina för vuxna och yrkesprov inom den läroplans-passe-rade utbildningen för yrkesinriktade grundexamina för unga.

Bestämmelser om ändringssökande. Grundlagsutskottet påpekar i sitt utlåtande om propositionen med förslag till lag om anordnande av studentexamen (GrUU 18/2005 rd, RP 31/2005 rd) att rättssäkerhetsbestämmelserna i lagen om yrkesinriktad utbildning avviker från bestämmelserna i gymnasielagen.

Undervisningsministeriet uppger att det föreslagna rättelseförfarandet gällande bedömningen av studie-, yrkesprovs- och examensprestationer och besvärsförbudet i 44 § 5 mom. i lagförslaget överensstämmer med det förfarande att söka rättelse i bedömning som anges i 34 § 6 mom. i gymnasielagen och också med de föreslagna bestämmelserna om bedömningen av prov och kontrollbedömning i propositionen om anordnande av studentexamen. Inte heller de besluten kan överklagas. Utskottet ser det dock

som angeläget att undervisningsministeriet går genom bestämmelserna om ändringssökande i hela utbildningslagstiftningen och bereder eventuella ändringsförslag så att rättsäkerheten är den samma i alla utbildningsformer.

Förslag till beslut

Med stöd av det som anförs ovan föreslår kulturutskottet

att lagförslagen godkänns utan ändringar.

att ett uttalande godkänns.

Utskottets förslag till uttalande

Riksdagen understryker vikten av att merkostnaderna till följd av de omfattande uppgifter och den kvalitetssäkring som systemet med yrkesprov medför vägs in när de genomsnittliga eurobeloppen för priserna per enhet fastställs.

Helsingfors den 16 juni 2005

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Kaarina Dromberg /saml
vordf. Sade Tahvanainen /sd
medl. Esko Ahonen /cent
Hanna-Leena Hemming /saml
Sinikka Hurskainen /sd (delvis)
Tuomo Hänninen /cent (delvis)
Tatja Karvonen /cent
Rauno Kettunen /cent
Minna Lintonen /sd

Mikaela Nylander /sv
Kirsi Ojansuu /gröna
Seppo Särkiniemi /cent
Ilkka Taipale /sd
Marja Tiura /saml
Jutta Urpilainen /sd
Raija Vahasalo /saml
Unto Valpas /vänst (delvis).

Sekreterare var

utskottsråd Marjo Hakkila.